

КАЛЕЙДОСКОП

- Головою Міжвідомчої комісії з ВТС і експортного контролю призначений О.Турчинов ... **2**
- Україна в 2006 р. здійснила експорт ОБТ на суму \$133 млн - SIPRI **2**
- Кабмін надав повноваження ДП "КиАЗ "Авіант" на експорт послуг по перевезенню товарів військового призначення **2**
- В Києві відбувся міжнародний семінар в рамках пілотного проекту ЄС 2005 **3**
- Українська делегація здійснила візит до Федерального офісу економіки та експортного контролю Міністерства економіки та технологій Німеччини (BAFA) **4**
- 18 травня 2007 р. відбулось засідання Громадської ради з питань координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю щодо формування та реалізації державної політики у галузі експортного контролю ... **4**
- 25-31 травня 2007 р. відбувся навчальний семінар "Експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки". ... **5**
- Індійські спецслужби розслідують діяльність найбільшого посередника по торгівлі зброєю ... **6**
- Європейський Союз у найближчій перспективі не має наміру знімати ембарго на експорт озброєнь до КНР- Х.Солана **7**
- Відбулося друге засідання Міжвідомчої комісії з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Раді національної безпеки і оборони України **7**
- До 2012 р. продовжена дія угоди між Україною і РФ про переміщення товарів у рамках співробітництва в космічній сфері **8**
- США посилюють контроль над експортом високотехнологічної продукції до Китаю **9**

ІНТЕРВ'Ю

- Ю.Петроченко:
Експортний контроль є повноцінною складовою державної політики України **10**

СПІВРОБІТНИЦТВО

- Людмила Чечеюк
Україна-ЄС: поступове зближення **17**

ТОЧКА ЗОРУ

- Марія Полупанова
Вихід на промисловість
«Прийде час, коли штрафні санкції та НВК "Зоря-Машпроект" будуть несумісні» ... **20**

КОНЦЕПТУАЛЬНО

- **Необхідність ефективного контролю над переміщенням зброї та зобов'язання держави згідно з міжнародним правом** **24**

ДОСВІД

- **Вимоги до системи внутрішнього експортного контролю в Республіці Польща**
Витяг з нормативно-правового акту Республіки Польща «Внутрішня система контролю. Вимоги» (затверджений 14.07.2006 р.) **20**

ОФІЦІЙНО

- **Інформація щодо експорту військової техніки та озброєння у 2006 р., надана Україною до Реєстру звичайних озброєнь ООН** **31**

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК

- **Запитуйте - відповідаємо** **32**

Вісник Експортного Контролю України

Журнал Науково-Технічного центру експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів та Центру Досліджень Армії, Конверсії та Роззброєння
Керівник проекту – **Олександр Сівер**, співкерівники проекту – **Валентин Бадрак, Сергій Згурець**,
Головний редактор – **Михайло Самусь**.

Дизайн-проект – Марк Канарский, Defense Express Design

Журнал розповсюджується безкоштовно серед організацій та установ, що професійно займаються проблематикою експортного контролю. При використанні матеріалів посилення на «Вісник Експортного Контролю» обов'язкове. За дозволом на цитування та передрук матеріалів звертатися до редакції. Погляди та думки авторів можуть не співпадати з точкою зору редакції або спонсора. Видання здійснюється за фінансовою підтримкою Державного департаменту США за Програмою допомоги в галузі експортного контролю та прикордонної безпеки (EXBS) та відділу з питань політики експортного контролю та співробітництва при Національній адміністрації ядерної безпеки Міністерства енергетики США. Виходить 4 рази на рік. Видається українською та англійською мовами. Наклад 400 примірників.

Адреса редакції: 04080, м. Київ, вул. Фрунзе 19-21, Тел.(38 044) 462-55-55, Факс (38 044) 463-71-47
e-mail: vestnik@ntc.kiev.ua **web-сторінка:** www.ntc.kiev.ua, www.defense-ua.com

ГОЛОВОЮ МІЖ ВІДОМЧОЇ КОМІСІЇ З ВТС І ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ ПРИЗНАЧЕНИЙ О.ТУРЧИНОВ

Головою Міжвідомчої комісії з політики військово-технічного співробітництва й експортного контролю призначений Олександр Турчинов. Про це Defense Express повідомили 3 липня 2007 р. в Державній службі експортного контролю з посиланням на відповідний Указ Президента України.

Відповідно до Указу, до складу комісії Віктор Ющенко ввів заступника глави СБУ Миколу Галамбу, першого заступника міністра економіки Костянтина Любченка, голову Державної служби експортного контролю України Юрія Петроченка.

У той же час Президент вивів зі складу комісії Валерія Хорошковського (колишній заступник секретаря СНБО), звільнивши його з посади голови комісії, Олександра Гришуткіна (перший заступник голови Держекспортконтролю), Геннадія Москаля (екс-замсекретаря СНБО), Сергія Романюка (екс-замміністра економіки). Також у складі комісії за згодою затверджений народний депутат В'ячеслав Богуслаєв (фракція Партії регіонів). ■

(За матеріалами Defense Express)

УКРАЇНА В 2006 Р. ЗДІЙСНИЛА ЕКСПОРТ ОВТ НА СУМУ \$133 МЛН - SIPRI

За інформацією Стокгольмського інституту досліджень проблем світу (Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI) Україна в 2006 р. здійснила експорт ОВТ на суму \$133 млн. Про це говориться в доповіді, опублікованій цією організацією 11 червня 2007 р. При цьому, дана сума є найменшою за всі роки незалежності Ук-

раїни. Так, за інформацією SIPRI, дотепер мінімальним показником була сума 1996 р., що склала \$136 млн. У свою чергу, найвищий показник був зафіксований у 1999 р. - \$760 млн.

Проте, за інформацією SIPRI, Україна в 1992-2006 р. заробила \$5,492 млрд, що дозволило їй займати 13 місце в TOP-20 країн-експортерів BBT за результатами 1977-2006 р.

Довідка Defense Express. При підрахунках обсягів збройової торгівлі SIPRI враховує лише основні угоди по передачах конвенціональних озброєнь і військової техніки. При цьому оцінка вартості озброєнь і військової техніки здійснюється в умовних доларах США, що відповідають цінам 1990 р. У силу цих причин підрахунки SIPRI помітно відрізняються від підрахунків інших дослідницьких організацій. Відповідно до оцінок Центра досліджень армії, конверсії і роззброювання, обсяги збройових угод України на світовому ринку озброєнь у 2006 р. склали більш \$700 млн. ■

(За матеріалами Defense Express)

КАБМІН НАДАВ ПОВНОВАЖЕННЯ ДП "КИАЗ "АВІАНТ" НА ЕКСПОРТ ПОСЛУГ ПО ПЕРЕВЕЗЕННЮ ТОВАРІВ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Кабінет Міністрів надав повноваження Державному підприємству "Київський авіаційний завод "Авіант" (ДП "КиАЗ "Авіант") на експорт послуг авіап перевезень товарів військового призначення. Про це 13 червня журналістам повідомив віце-прем'єр-міністр Олександр Кузьмук.

Він підкреслив: "Такий дозвіл КиАЗ "Авіант" на здійснення послуг по перевезенню товарів військового призначення". ■

**В КИЄВІ ВІДБУВСЯ
МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР В
РАМКАХ ПІЛОТНОГО
ПРОЕКТУ ЄС 2005**

У приміщенні Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка 24 квітня ц.р. відбувся міжнародний семінар, організований Державною службою експортного контролю України, Федеральним офісом економіки та експортного контролю Німеччини (BAFA) за технічної та організаційної підтримки Науково-технічного центру експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів. У роботі семінару взяли участь представники центральних органів виконавчої влади, представництва Європейської Комісії в Україні, урядових організацій та установ Німеччини, Австрії, Угорщини, Швеції і Данії. Також було запрошено фахівців провідних українських підприємств, неурядових організацій та засобів масової інформації.

Після привітальних слів офіційного представника Міністерства закордонних справ Німеччини Маркуса Клінгера та Голови Державної служби експортного контролю України Юрія Адамовича Петроченка учасники зустрічі перешли до обговорення та розгляду питань порядку денного. Зокрема, в ході їх розгляду, кожним представником країни - учасника семінару було представлено власну презентацію.

Так, Вернер Кнапп (BAFA) поінформував про досягнення та майбутні перспективи співпраці між Україною і Німеччиною у сфері експортного контролю. Оскар Соош (Офіс торгового ліцензування Угорщини) роз'яснив структуру контрольного списку ЄС, а також його складових - Додатку I, Додатку IV Регламенту ЄС 1334/2000. Марія-Хелена Штрукмайер (BAFA) зупинилася на питанні впровадження, на прикладі

Німеччини, Додатку I Регламенту ЄС 1334/2000 в національне законодавство країн-членів ЄС. Егон Свенсон (Шведський інспекторат по стратегічним товарам, ISP) розповів про підхід до впровадження Спільного списку товарів подвійного використання, який є діючим нині в ЄС. Вернер Хайдер (Австрія) окреслив переваги та недоліки принципу єдиного списку Європейського Союзу.

Олександр Сівер (Директор НТЦ) ознайомив аудиторію з підсумками виконання Пілотного проекту 2005. При цьому, увагу учасників зустрічі було повернуто до питань актуальності і важливості виконання цієї роботи, в процесі якої було проведено аналіз нормативно-правової бази з експортного контролю Європейського Союзу, порівняльний аналіз функціонування системи експортного контролю країн Балтії і України та розроблені рекомендації щодо внесення змін у законодавство України в галузі експортного контролю. Також директор центру повідомив присутнім про основні напрями подальшої діяльності, серед яких важлива роль відведена продовженню коригування українських контрольних списків і приведенню їх до стандартів ЄС, проведенню навчальних заходів з тематики класифікації товарів та розробці, з подальшим виданням, посібника з експортного контролю.

Цікавою пропозицією для фахівців Державної служби експортного контролю України та Науково-технічного центру стала висловлена Яном Ентоні (Стокгольмський міжнародний інститут досліджень миру, SIPRI) ініціатива щодо можливості надання допомоги українській стороні у запровадженні автоматизованої електронної системи документообігу, яка дала б можливість більш ефективно збирати, систематизувати та розповсюджувати інформацію, що стосується сфери експортного контролю. ■

**УКРАЇНЬСЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ
ЗДІЙСНИЛА ВІЗИТ
ДО ФЕДЕРАЛЬНОГО
ОФІСУ ЕКОНОМІКИ ТА
ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ
МІНІСТЕРСТВА ЕКОНОМІКИ
ТА ТЕХНОЛОГІЙ
НІМЕЧЧИНИ (BAFA)**

14 – 18 травня 2007 року в рамках Пілотного проекту ЄС 2005 року "Розширення співробітництва між ЄС та третіми країнами у експортному контролі за товарами подвійного використання" відбувся візит делегації України, до складу якої увійшли представники Ради національної безпеки і оборони України, Міністерства закордонних справ України, Національного космічного агентства України, Служби безпеки України та Державної служби експортного контролю України, до Федерального офісу економіки та експортного контролю Міністерства економіки та технологій Німеччини (BAFA) (м. Ешборн).

У зустрічах в рамках візиту взяли також участь представники державних органів експортного контролю інших держав-членів ЄС: Австрії, Угорщини та Словенії.

Метою візиту було представлення концептуальних питань та деяких аспектів діяльності BAFA, а також обмін досвідом з питань експортного контролю.

Під час своїх виступів представники BAFA звернули увагу на те, що останніми роками здійснюється активна діяльність в галузі експортного контролю в усьому світі, в тому числі в державах-членах ЄС. В цій тематиці важливим є проект ЄС з питань поглиблення та вдосконалення систем експортного контролю третіх країн, в рамках якого і проводився зазначений візит.

Під час візиту був здійснений обмін досвідом з питань структури систем експортного контролю держав-членів ЄС та України, розглянуті питання порядку та етапів ліцензування, системи попере-

дження правопорушень. Одним з основних питань було вивчення побудови та механізму роботи із Спільним списком товарів подвійного використання, прийнятим в рамках ЄС.

Підсумовуючи інформацію, представлену делегацією України в рамках обговорених питань, представники держав-членів ЄС наголосили, що за останній час здійснено значне вдосконалення системи експортного контролю України, що сприяє встановленню іміджу України як держави, яка надає великого значення питанням нарощування зусиль в галузі нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки, та визнали ефективним активне співробітництво в рамках Пілотного проекту ЄС 2005 року. ■

**18 ТРАВНЯ 2007 Р.
ВІДБУЛОСЬ ЗАСІДАННЯ
ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ
З ПИТАНЬ КООРДИНАЦІЇ
ЗАХОДІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ
ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ
ПРОВЕДЕННЯ
КОНСУЛЬТАЦІЙ
З ГРОМАДСЬКІСТЮ
ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА
РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ
ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ**

18 травня 2007 року відбулося засідання Громадської ради з питань координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю щодо формування та реалізації державної політики у галузі експортного контролю.

Темою засідання було обговорення пропозицій членів Громадської ради при Держекспортконтролі України щодо внесення змін і доповнень до Інструкції про реєстрацію в Держекспортконтролі України суб'єктів підприємницької діяльності як суб'єктів здійснення міжнарод-

них передач товарів, затвердженої наказом від 25 липня 2003 року № 183.

Враховуючи, що на багатьох підприємствах створені дієві системи внутрішньофірмового експортного контролю, підвищено рівень відповідальності посадових осіб суб'єктів міжнародних передач товарів, пропозиції, що розглядалися Громадською радою, стосувалися збільшення терміну дії посвідчень про реєстрацію та перегляду пакету документів, які необхідно подавати для реєстрації підприємств.

За результатами засідання складений відповідний протокол від 18.05.2007 № 6, узагальнені пропозиції у встановленому порядку передані Державній службі експортного контролю України для розгляду та подальшого впровадження. ■

**25-31 ТРАВНЯ 2007 Р.
ВІДБУВСЯ НАВЧАЛЬНИЙ
СЕМІНАР "ЕКСПОРТНИЙ
КОНТРОЛЬ ЗА
МІЖНАРОДНИМИ
ПЕРЕДАЧАМИ
ТОВАРІВ ВІЙСЬКОВОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ
ТА ПОДВІЙНОГО
ВИКОРИСТАННЯ,
НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ
ЗБРОЇ МАСОВОГО
ЗНИЩЕННЯ ТА ЗАСОБІВ
ЇЇ ДОСТАВКИ".**

З 25 по 31 травня Науково-технічним центром експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів спільно з Державною службою експортного контролю України було проведено навчальний семінар "Експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки". Участь у зазначеному заході взяли 25 представ-

ників промислових підприємств різних регіонів України.

Слухачам було роз'яснено інформацію стосовно внесених останнім часом змін та доповнень до нормативно-правових актів в галузі експортного контролю. Проведено ряд практичних занять щодо порядку підготовки комплектів документів, необхідних для проходження реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності як суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів в Держекспортконтролі, отримання дозволів/висновків Держекспортконтролю на право здійснення експорту, імпорту та транзиту товарів, що підлягають експортному контролю; отримання імпорتنих сертифікатів України та інших гарантійних документів; отримання висновку на проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів або контрактів. Особливої уваги було приділено питанню ідентифікації товарів та складанню відповідних технічних довідок.

Представникам підприємств були доведені положення законодавства щодо відповідальності за правопорушення в галузі експортного контролю. Значну увагу було приділено поглибленому аналізу типових порушень вимог законодавства при вирішенні питань здійснення міжнародних передач, митного контролю та митного оформлення контрольованих товарів, також були обговорені питання здійснення державного експортного контролю за кінцевим використанням товарів та порядку надання необхідних гарантій.

Обговорюючи питання впровадження систем внутрішньофірмового експортного контролю на підприємствах як норму, введenu Законом України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання", було представлено основні засади, методи побудови та рівня функціонування

зазначених систем. Було чітко роз'яснено, що така система є комплексом заходів організаційного, правового, інформаційного та іншого характеру, що виконується підприємством з метою дотримання ним вимог законодавства в галузі експортного контролю.

Особливо було підкреслено, що система внутрішньофірмового експортного контролю є показником того, що підприємство здійснює свою зовнішньоекономічну діяльність у відповідності до вимог державного експортного контролю.

За підсумками навчання були проведені заліки та надані відповідні свідоцтва. Під час організованого за підсумками семінару "круглого столу" було підкреслено, що проведення таких семінарів сприяє поглибленню обізнаності представників підприємств з нормативно-правовою базою, методичною та інформаційною базою в цій галузі, що дозволяє підприємствам здійснювати свою зовнішньоекономічну діяльність у чіткій відповідності до чинного законодавства, враховуючи необхідність дотримання міжнародних зобов'язань України. ■

ІНДІЙСЬКІ СПЕЦСЛУЖБИ РОЗСЛІДУЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ НАЙБІЛЬШОГО ПОСЕРЕДНИКА ПО ТОРГІВЛІ ЗБРОЄЮ

Індійські спецслужби розслідують діяльність найбільшого посередника по торгівлі зброєю Судхіра Чаудрі, підозрюваного в отриманні хабарів від ізраїльських постачальників озброєнь. С.Чаудрі був посередником і для російських постачальників, але експерти вважають, що ця справа не вплине на російсько-індійське ВТС, про це повідомляють російські "Відомості" від 14 травня 2007 р.

Наприкінці квітня ц.р. Центральне бюро розслідувань Індії звинуватило ключо-

вого збройового дилера С.Чаудрі в одержанні хабара в \$157 тис. за реалізацію контракту ціною \$471 млн на модернізацію ізраїльською компанією Soltam радянських гармат М-46, повідомляє Times of India. По цій справі арештований також екс-депутат парламенту Індії Арвід Ханна і ще кілька торговців зброєю. Під підозру потрапив і екс-міністр оборони Індії Джордж Фернандес. До 2003 р. він був співголовою російсько-індійської комісії з ВТС, співголовою з російської сторони був віце-прем'єр Ілля Клебанов.

Як підкреслює видання, у Рособоронекспорті від коментарів відмовилися, вказавши, що подібні розслідування - внутрішня справа Індії. Однак інформоване джерело у російській системі ВТС повідомило, що С.Чаудрі відомий у Росії. Зокрема, він сприяв виконанню наприкінці 1990-х рр. історичного контракту на постачання і збирання по ліцензії в Індії винищувачів Су-30 МКІ (виробник НПК Іркут) на суму понад \$5 млрд. За словами ще одного джерела в російській оборонній промисловості, для виконання таких важливих контрактів, якщо буде потрібно, знайдуть іншого посередника. Індія не тільки найбільший російський партнер в області ВТС (обсяг поставок в Індію за 2006 і 2005 р. не розкривався, а в 2004 р. склав \$1,8 млрд, тобто майже третину від загального експорту), але і найважливіший партнер у розробці нових озброєнь, говорить експерт Центру аналізу стратегій і технологій Костянтин Макієнко. Тому навряд чи скандал позначиться на цьому співробітництві, критично важливого для обох країн. Але у випадку розкриття скандалу можуть перенести укладання нових контрактів щодо закупівлі озброєнь за кордоном, включаючи проведення тендера на закупівлю винищувачів ціною \$9 млрд, якого давно чекають російські авіапромисловці, відзначає видання з посиланням на експерта. ■

(За матеріалами Defense Express)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ У НАЙБЛИЖЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ НЕ МАЄ НАМІРУ ЗНИМАТИ ЕМБАРГО НА ЕКСПОРТ ОЗБРОЄНЬ ДО КНР- Х.СОЛАНА

Євросоюз не планує розширення військового співробітництва з Пекіном і в найближчій перспективі не має наміру знімати ембарго на експорт озброєнь у КНР, повідомив в опублікованому 30 травня 2007 р. інтерв'ю японському виданню "Ніккей" верхній представник з зовнішньої політики та безпеки ЄС Хав'єр Солана.

За його словами, Євросоюз "розуміє побоювання" Японії, однак при цьому відзначив, що навіть зняття заборони на постачання зброї до Китаю не буде означати збільшення його експорту. На думку Хав'єра Солани, у ЄС діє досить тверда для цього система контролю.

Заборона на експорт зброї і військової техніки до Китаю була введена у 1989 році після придушення студентських виступів на пекінській площі Тяньаньмень. Євросоюз працює над питанням зняття ембарго. Пекін веде активні переговори з Брюсселем з цього питання, називаючи обмежувальні заходи "пережитком холодної війни" і перешкодою для подальшого розвитку двосторонніх відносин. Японський уряд, у свою чергу, виступає проти ослаблення заборони ЄС і серйозно стурбований стрімким зростанням військових витрат Пекіна.

Як повідомляв Defense Express з посиланням на експертів Центра досліджень армії, конверсії і роззброєння (ЦДАКР), можливе скасування заборони Європейського Союзу на постачання озброєнь у Китай могли б мати як позитивні, так і негативні наслідки для України. З одного боку, поліпшення відносин між ЄС і Китаєм, у тому числі й у військово-технічній

сфері відкривало б нові перспективи для України на оборонних ринках Європейського Союзу і КНР. У той же час, передача передових європейських технологій Китаю неминуче привела б до того, що ОПК КНР через 5-7 років зробить величезний ривок у сфері розвитку озброєнь. Це могло б стати ударом по українській оборонній продукції, оскільки КНР витрачає на розвиток озброєнь і військової техніки на порядок більше ресурсів, ніж Україна. Франція раніше неодноразово виступала за зняття розглянутих обмежень. Так, президент Франції Жак Ширак, перебуваючи в Пекіні в 2006 р., закликав Євросоюз скасувати заборону на постачання озброєнь і військових технологій у КНР. Крім того, у вересні 2006 р. Італія в особі прем'єр-міністра Романо Проді також висловилася за "якнайшвидше" зняття ембарго ЄС на постачання зброї в КНР. ■

ВІДБУЛОСЯ ДРУГЕ ЗАСІДАННЯ МІЖВІДОМЧОЇ КОМІСІЇ З ПОЛІТИКИ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ ПРИ РАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

1 червня 2007 року відбулося друге засідання Міжвідомчої комісії з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Раді національної безпеки і оборони України (далі - Комісія).

Головував на засіданні заступник Міністра закордонних справ України, заступник Голови Комісії Веселовський А.І.

Учасниками засідання проаналізовано стан виконання доручень Президента України та Прем'єр-міністра України, наданих у липні минулого року, щодо підвищення ефективності військово-

во-технічного співробітництва (ВТС) України з іноземними державами. Було констатовано наявність позитивної динаміки в діяльності центральних органів виконавчої влади і спецекоптерів у цій сфері. Відмічено певні зрушення у напрацюванні нормативно-правової бази ВТС. Зокрема, підготовлено оновлений проект Закону України "Про військово-технічне співробітництво", зміни до чинних законів у сфері ВТС та експортного контролю, проаналізовано низку двосторонніх рамкових угод про ВТС України з іноземними країнами.

Комісія також розглянула звіт Державної компанії з експорту та імпорту товарів військового призначення та подвійного використання (ДК "Укрспецекспорт") про підсумки її діяльності у 2006 році та схвалила Основні показники консолідованого плану Компанії на 2007 рік. Рекомендовано також особливий порядок затвердження річних фінансових планів Компанії, який буде подано Комісією на затвердження Ради національної безпеки і оборони України.

Значну увагу члени Комісії приділили питанням надання державної підтримки співробітництву України з іноземними країнами. Серед них, в першу чергу, з Росією, окремими країнами Латинської Америки, Близького Сходу та Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Комісією було заслухано інформацію щодо звинувачень у ніби-то незаконних постачаннях Україною заборонених товарів військового призначення до окремих країн Африки. За результатами розгляду констатовано безпідставність таких звинувачень та вироблено рекомендації щодо офіційного реагування на них.

Особливу увагу Комісія приділила опрацюванню низки оновлених проектів позиційних документів з питань військово-технічного співробітництва, розгляд та схвалення яких передбачається здійснити на одному із чергових засідань Ради національної безпеки і оборони України.

Комісія заслухала також інформацію МЗС про результати участі делегації України у Пленарному засіданні міжнародного режиму експортного контролю "Група ядерних постачальників", що відбулося 15 - 19 квітня поточного року у Кейптауні (Південно-Африканська Республіка). Крім того, схвалено проект Директив делегації України для участі у Пленарному засіданні міжнародного режиму експортного контролю "Австралійська група", що відбудеться 4 - 8 червня поточного року у Парижі (Франція).

Комісія розглянула пропозиції Держекспортконтролю стосовно надання низці підприємств України повноважень на право здійснення експорту товарів військового призначення власного виробництва та імпорту товарів військового призначення для потреб власного виробництва.

Було також розглянуто пропозиції Держекспортконтролю щодо надання дозвільних документів суб'єктам здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання на проведення відповідних переговорів, здійснення експорту/імпорту відповідних "чутливих" товарів до/з низки країн та транзиту таких товарів територією нашої держави. ■

ДО 2012 Р. ПРОДОВЖЕНА ДІЯ УГОДИ МІЖ УКРАЇНОЮ І РФ ПРО ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ У РАМКАХ СПІВРОБІТНИЦТВА В КОСМІЧНІЙ СФЕРІ

Постановою уряду від 20 червня 2007 р. №847, до 1 січня 2012 р. продовжена дія рішення щодо номенклатури і кількості товарів, операції щодо ввезення і вивезення яких здійснюються відповідно до Угоди між урядами Ук-

раїни і РФ про переміщення товарів у рамках співробітництва в освоєнні космічного простору, створенні й експлуатації ракетно-космічної і ракетної техніки. Про це Defense Express повідомили в прес-службі Кабінету Міністрів.

Як вказується, рішення прийняте в зв'язку з розширенням українсько-російського співробітництва в сфері дослідження і використання космічного простору, модернізації й обслуговування ракетної техніки. У зв'язку з підписанням нових угод і договорів, значно змінилася кількість товарів такого призначення. Постановою також визначені українські суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, що співробітничать з російською стороною в сфері дослідження і використання космічного простору, у рамках створення, модернізації й обслуговування ракетно-космічної техніки.

Співробітництво здійснюється на підставі Закону України "Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України й урядом Російської Федерації про переміщення товарів у рамках співробітництва в освоєнні космічного простору, створенні й експлуатації ракетно-космічної і ракетної техніки" (2002 р.). У відповідності угодою, товари, що призначені для використання в рамках співробітництва в зазначених сферах, при їхньому чи увозі вивозі не підлягають мити і податкам. Термін дії аналогічної постанови, прийнятого в 2005 р., минає 1 січня 2008 р.

Як повідомляв Defense Express, 29 червня 2006 р. гендиректор Національного космічного агентства України Юрій Алексєєв заявляв, що найбільшим партнером українських підприємств є російські виробники. Зокрема, щорічно експорт продукції підприємств ракетно-космічного комплексу України в Росію складає не менш \$52 млн, з Росії в Україну імпорту відповідної продукції складає \$72 млн у рік. ■

США ПОСИЛЮЮТЬ КОНТРОЛЬ НАД ЕКСПОРТОМ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ДО КИТАЮ

США посилюють контроль над експортом ряду найменувань високотехнологічної продукції до Китаю. Про це 27 червня заявив міністр торгівлі США Карлос Гут'єррес, повідомляє АРМС-ТАСС.

Нові обмежувальні заходи вводяться у відношенні товарів, що можуть бути використані у військових цілях. Приймати "розсудливі запобіжні заходи" адміністрацію Джорджа Буша змушує "швидка і непрозора модернізація збройних сил" КНР, заявив у бесіді з журналістами представник міністерства торгівлі США.

Нові правила експорту високотехнологічної продукції до Китаю починали діяти з 19 червня 2007 р. Вони стосуються 20 видів товарів. У цей список включені, зокрема, авіаційні двигуни і різна електронна апаратура для літаків, деякі композиційні матеріали, лазери, збіднений уран, телекомунікаційне устаткування.

Спочатку перелік, що розроблявся мініторгівлі, складався з 27 позицій. Після консультацій з Пентагоном і держдепартаментом США американськими виробниками і китайським урядом, він був скорочений. Так, зі списку були виключені загальнодоступні комп'ютери, напівпровідники і хімікалії.

Одночасно влади США вирішили ввести для "перевірених" імпортерів з Китаю послаблення на придбання високотехнологічної продукції. Вони будуть поширюватися на ті фірми, що зарекомендували себе в якості дійсного кінцевого споживача товарів подвійного призначення.

Китай розкритикував введені США обмеження на експорт у КНР високотехнологічної продукції, що може бути використана у військових цілях. У заяві міністерства комерції Китаю дані кроки Вашингтону названі загрозою відносинам двох країн і політиці Пекіну зі скорочення величезного дисбалансу в торгівлі зі Сполученими Штатами. ■

Ю.Петроченко: «Експортний контроль є повноцінною складовою державної політики України»

Питання експортного контролю є дуже важливим як з точки зору забезпечення виконання Україною всіх взятих на себе зобов'язань, так і з точки зору розвитку експортного потенціалу підприємств оборонної галузі. Сьогодні "Вісник експортного контролю" пропонує своїм читачам ознайомитись з ексклюзивним інтерв'ю голови Державної служби експортного контролю України Юрія Петроченка.

Як би Ви охарактеризували сучасний стан системи експортного контролю, який діє в Україні?

– Формування системи експортного контролю, який є складовою державної політики, пройшло досить довготривалий випробувальний шлях. Перший етап її розвитку – 1993-1998 рр. – це формування перших контрольних списків, випуск відповідних Указів Президента України та постанов Кабінету Міністрів України; другий етап – 1998 – 2003 рр. – розроблення законодавчої бази у галузі експортного контролю та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів. Третій етап – після 2003 року вихід Закону України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання", доповнень до Адміністративного та Кримінального кодексів України та відповідне оновлення усієї нормативно-правової бази в цій галузі. Тобто Україна має достатній рівень законодавчого забезпечення у галузі експортного контролю.

Україна є єдиною державою на теренах колишнього СРСР, яка є повноправним членом усіх без виключення міжнародних режимів експортного контролю,

членство в яких передбачає виконання державних зобов'язань щодо забезпечення нерозповсюдження звичайних озброєнь, зброї масового знищення та засобів її доставки, хімічної та біологічної зброї, ядерних матеріалів тощо. Членство в режимах, набуття якого сприяло саме створення ефективної системи експортного контролю, стало безумовним підтвердженням відповідальної політики України, спрямованої на попередження виникнення дестабілізуючих факторів у регіонах світу, пов'язаних з надлишковим накопиченням озброєнь та їх розповсюдженням, сприяло зміцненню авторитету України, дало можливість доступу до інформації про існуючі ринки озброєнь, сприяло прогнозуванню напрямів подальшого розвитку контролю за міжнародними передачами товарів та технологій.

Експортний контроль є складовою безпекової політики держави, що має вплив на вирішення політичних, економічних, військових питань. Особливого значення у зв'язку з цим набуває чітка система взаємодії органів експортного контролю, центральних та інших органів виконавчої влади під час обміну інформацією та проведення спільних заходів, спрямованих на забезпечення на-

лежного контролю за міжнародними передачами товарів та їх використанням відповідно до міжнародних зобов'язань і керівних принципів, прийнятих Україною у галузі експортного контролю та нерозповсюдження.

Основним завданням взаємодії є прагнення того, щоб діяльність в цій галузі сприяла забезпеченню балансу політичних та економічних інтересів держави. З одного боку це сприяння українським підприємствам в їх роботі на ринках озброєнь, яка є достатньо важливим джерелом доходів для держави в цілому. З іншого – це попередження та виявлення можливих порушень українськими підприємствами законодавства в галузі експортного контролю, які можуть розглядатися світовим співтовариством як недотримання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань.

У цьому сенсі, які проблеми, на Вашу думку, є найбільш актуальними з точки зору функціонування системи експортного контролю в Україні?

– Діяльність Державної служби експортного контролю України здійснюється у визначених стратегічних напрямках по забезпеченню дієвого державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, спрямованого на захист національних інтересів України, дотримання нею міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, обмеження передач звичайних видів озброєння, а також здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях, з одного боку, та підвищення експортного потенціалу нашої країни з іншого.

Проведений за цей час аналіз підсумків діяльності Держекспортконтролю у попередні роки дозволяє зроби-

ти висновок, що завдання, які визначені Законами України, актами Президента України, Програмою діяльності Кабінету Міністрів України поточними рішеннями Кабінету Міністрів України, в основному, виконуються.

В той же час розвиток євроінтеграційних процесів потребує адекватного удосконалення національних механізмів та процедур. Стосовно діяльності Держекспортконтролю України, це передбачає створення окремих підрозділів, наприклад таких як відділ співробітництва з ЄС та НАТО з питань нерозповсюдження та експортного контролю; сектор з питань реалізації державної регуляторної політики; відділ зв'язків з громадськістю, засобами масової інформації та підприємствами; відділ проведення розслідувань порушень законодавства у галузі державного експортного контролю; сектор контрольно-ревізійної роботи; аналітичний підрозділ тощо. Але їх створення потребує збільшення граничної чисельності Держекспортконтролю України та вирішення деяких інших проблемних питань.

Так наприклад, загальна чисельність співробітників Служби на сьогодні складає всього 84 особи. За результатами вивчення досвіду діяльності європейських країн, можна легко підрахувати, що навантаження на одного експерта Держекспортконтролю України практично у десятки разів більше, ніж в цих державах! Звичайно така ситуація може призвести і до збільшення строків розгляду заяв суб'єктів господарювання, і до погіршення якості експертиз, що виконуються.

Існує низка інших проблемних питань, які не були вирішені у попередні роки та від вирішення яких залежить подальше підвищення ефективності діяльності Держекспортконтролю, та які не можуть бути вирішені Службою самостійно, зокрема щодо розташування Служби та виділення для неї власних приміщень, так як до цього часу Дер-

жавна служба експортного контролю України не має власних приміщень, а площа, на якій вона розташована, орендується та є у двічі меншою за потрібну навіть для існуючої на цей час чисельності співробітників.

Розвиток євроінтеграційних процесів потребує адекватного удосконалення національних механізмів та процедур. Стосовно діяльності Держекспортконтролю України, це передбачає створення окремих підрозділів, наприклад таких як відділ співробітництва з ЄС та НАТО з питань нерозповсюдження та експортного контролю; сектор з питань реалізації державної регуляторної політики; відділ зв'язків з громадськістю, засобами масової інформації та підприємствами; відділ проведення розслідувань порушень законодавства у галузі державного експортного контролю; сектор контрольно-ревізійної роботи; аналітичний підрозділ.

Стосовно поточних проблем, слід відзначити необхідність збільшення фінансування Служби, серед іншого для забезпечення участі (відряджень) представників Держекспортконтролю у роботі міжнародних режимів експортного контролю, інших міжнародних організацій, що є необхідним для відстоювання національних інтересів та оперативного реагування на пропозиції держав-учасниць міжнародних режимів експортного контролю.

У чому Ви бачите пріоритети розвитку системи експортного контролю на найближчу перспективу та в стратегічному плані?

– Основні напрями розвитку:

Ми вже говорили про те що експортний контроль є повноцінною складовою державної політики України. І враховуючи те, що діяльність в цьому напрямі

включає безпекові, політичні, економічні та військові аспекти, основним напрямком є визначення пріоритетів, пов'язаних зі здійсненням міжнародним передач "чутливих" товарів, передбачення політичних та економічних наслідків таких передач, концептуальних засад захисту національних інтересів за умови дотримання відповідним міжнародних зобов'язань.

Важливим напрямом розвитку системи експортного контролю є підвищення оперативності міжвідомчої взаємодії, створення та накопичення відповідних баз даних, що стосуються існуючих та потенціальних користувачів контрольованих товарів, порушників правил та процедур експортного контролю тощо. В цьому плані вбачаємо доцільним поступовий перехід на захищений електронний обмін інформацією. Для цього зараз здійснюються відповідні роботи у рамках створення урядової системи зв'язку.

Важливим пріоритетом є нормотворча діяльність. Особливого значення це питання набуває в умовах курсу на євроінтеграцію. Взавши курс на євроінтеграцію, Україна взяла на себе і певні зобов'язання. Попередній етап з перегляду багатьох нормативних актів в галузі експортного контролю вже пройдений. Наступний етап – адаптація до національного законодавства списків та процедур прийняття рішення відносно товарів подвійного використання за аналогією з ЄС.

Це, наприклад, складає базу для співробітництва країн-учасниць Європейського Союзу і Держекспортконтролю України у сфері експортного контролю за продукцією подвійного використання в рамках відповідного Пілотного проекту Європейського Союзу. В рамках зазначеного проекту передбачається співробітництво з Федеральним офісом економіки та експортного контролю Німеччини (BAFA) у трьох напрямках: огляд конт-

рольних списків, процес ліцензування; огляд законодавства.

Ну і звичайно важливим є вирішення питань, про які я вже говорив – забезпечення умов для належної діяльності Держекспортконтролю – збільшення чисельності, належні умови діяльності, належного фінансування.

На цей час в державі відбуваються непрості процеси переходу від президентської форми правління до парламентської. Як це може вплинути на діяльність системи експортного контролю?

– Будь які політичні процеси в державі починають активно впливати на ту чи іншу сферу діяльності тільки після прийняття відповідних законодавчих та нормативно-правових актів. Взагалі, треба зауважити, що не дивлячись на усілякі процеси, що відбуваються, Державна служба експортного контролю України жодного разу ні на один день не припиняла свого функціонування.

Чи вважаєте Ви, що парламент повинен посилити власну роль у здійсненні контролю за процесом міжнародних передач спецтоварів? Яким чином?

– Система експортного контролю за міжнародними передачами контрольованих товарів ґрунтується на законодавчих та нормативно-правових актах, має чіткі та жорсткі процедури, є прозорою та перебуває під постійним контролем Верховної Ради України.

Парламент чітко здійснює законодавчу функцію – з 2000 року ми разом з парламентом розпочали опрацювання проекту Закону України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання". Треба сказати, що той проект, який спочатку був розроблений Держекспортконтролем, потім ретельно опрацьований Кабінетом Міністрів України, був в результаті дуже суттєво змінений саме парламентом. Це одна з форм контролю.

Інша форма – відповідне звітування Держекспортконтролю України перед парламентом, що здійснюється нами вже три роки, починаючи з 2004 року. Готуємо звіт і в цьому році.

Дієвою формою контролю є також парламентські слухання не тільки з питань експортного контролю, а також проблем суміжних галузей – оборонно-промислового комплексу, військово-технічного співробітництва тощо.

Є і інші форми, передбачені законодавством України. Вважаю, що на цей час рівень парламентського контролю є цілком достатній.

Знову ж таки, в ході конституційної реформи виникли питання функціонування всієї системи ВТС в Україні, у том числі, з точки зору побудови системи експорту продукції оборонного призначення. Чи є у Вас свої підходи до вирішення цієї колізії?

– Взагалі-то експортний контроль має лише опосередкований стосунок до сфери військово-технічного співробітництва. На цей час реформування сфери ВТС в пряму не впливає на побудову саме системи експорту, яка в основі своїй базується на принципах, прийнятих в міжнародній практиці. Ніякої "колізії" на цей час в цьому питанні ми не вбачаємо.

А чи потрібно, на Вашу думку, приймати Закон про ВТС і створювати окремий державний орган з питань військово-технічного співробітництва? Адже це напряму стосується і здійснення завдань експортного контролю.

– Безумовно прийняття такого Закону є необхідним і з точки зору визначення, що саме є "військово-технічне

співробітництво" і з точки зору окреслення порядку здійснення такого співробітництва, виходячи з національних інтересів та принципів дотримання міжнародних зобов'язань.

За період існування системи експортного контролю в Україні були спроби створювати нові органи влади, реорганізовувати існуючі органи. На мій погляд, діюча на цей час система досить ефективно працює. Я не схильний стверджувати, що систему треба залишити без змін, безумовно, модернізацію необхідно здійснювати час від часу.

Але остаточне вирішення питання необхідності створення окремого органу, на мій погляд, доцільно обговорити

Загальна чисельність співробітників Служби на сьогодні складає всього 84 особи. За результатами вивчення досвіду діяльності європейських країн, можна легко підрахувати, що навантаження на одного експерта Держекспортконтролю України практично у десятки разів більше, ніж в цих державах!

пізніше, у тому числі виходячи з положень зазначеного Закону.

Стверджувати саме зараз, що такий орган або структурний підрозділ при якомусь міністерстві потрібен чи не потрібен, надзвичайно складно. Завдання органів виконавчої влади у сфері військово-технічного співробітництва визначені в Указі Президента України "Про розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері військово-технічного співробітництва з іноземними державами" від 20 березня 2002 року № 276. Принципово на цей час це є основою діяльності в галузі ВТС.

На цей час, список підприємств-спецекекспортерів є обмеженим. Чи вважаєте Ви за потрібне розширювати кількість підприємств, яким надано право експорту товарів

військового призначення та подвійного використання?

– Треба сказати, що експортний контроль покликаний не тільки і не стільки для введення різного роду обмежень, але й для забезпечення державної підтримки експорту, збільшення обсягів поставок. До такого балансу і прагне Держекспортконтроль та інші, залучені до цієї системи, центральні органи виконавчої влади.

На сьогодні в Україні діє багатоступеневий підхід під час прийняття рішень у галузі експортного контролю, що забезпечує реєстрацію усіх суб'єктів-виробників контрольованої спецпродукції, класифікацію та ідентифікацію усіх товарів, контроль за проведенням переговорів та видачу дозволів на зовнішньоекономічні операції, а також надання спеціальних повноважень експортерам.

Було б невірним казати про кількість. Будь-яке підприємство, що є суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів має право претендувати на отримання повноважень. У відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 8 червня 1998 року № 838, під час розгляду заяв на отримання таких повноважень беруться до уваги чинники, пов'язані з діяльністю підприємства на міжнародному ринку, відповідність заявленої діяльності міжнародним договорам та зобов'язанням України, відсутністю даних про порушення законодавства тощо. Одним з найважливіших факторів є функціонування на підприємстві належним чином побудованої системи внутрішньофірмового експортного контролю.

Далеко не всі українські підприємства, що претендують на отримання повноважень, відповідають необхідним вимогам.

Взагалі розширення чи звуження кола спецекекспортерів не є функцією Держекспортконтролю. Це завдання вирішується виключно Кабінетом Міністрів України. Державна служба экс-

портного контролю здійснює тільки опрацювання заяв підприємств, підготовку відповідних документів, міжвідомче узгодження цих питань, з'ясування усіх обставин, що можуть сприяти наданню таких повноважень або унеможливити їх надання. Але, ще раз підкреслюю, прийняття рішення щодо розширення або звуження кола спецекекспортерів це виключно функція Кабінету Міністрів, визначена принаймні у двох законах України.

У минулому році практично усім підприємствам, що мають повноваження, було продовжено строк їх дії на три роки. Зараз ми підготували інший проект. За чисельними пропозиціями підприємств, особливо потужних підприємств, які стабільно працюють на зовнішньоекономічному ринку, мають повноваження та є виробниками продукції; за рекомендаціями відповідного комітету Верховної ради України, на підставі громадського обговорення цього питання, перш за все в рамках Громадської ради при Держекспортконтролі України ми підготували проект постанови, який за своєю суттю не обмежує дію наданих повноважень конкретним строком. Запропоновано дію повноважень поставити у залежність від того, як працює підприємство на зовнішньоекономічному ринку. У разі наявності порушень, повноваження можуть бути скасовані або припинені.

Перехід саме до такої системи є логічним і зрозумілим. Скажімо, неможливо проводити якісну довгострокову маркетингову роботу будь-якому підприємству з обмеженими за строком дії повноваженнями. Під час проведення переговорів, як правило, звертається увага на повноваження підприємства, і якщо планується довготривалий контракт, а строк дії повноважень наближається до кінця, то виникають проблеми з укладенням такого контракту. Це, на жаль, досвід. Досвід, який стверджує, що для того, щоб проводити серйозну маркетингову діяльність, дійсно довгост-

рокове планування, треба перейти до системи безстрокових повноважень, але безумовно підвищити при цьому рівень відповідальності суб'єктів.

Зараз ведеться багато розмов стосовно необхідності впровадження положень Кодексу поведінки ЄС в практику роботи українських спецекекспортерів і системи експортного контролю. Чи готова Україна до цього?

– Частиною правил ЄС у галузі експортного контролю є Кодекс поведінки Європейського Союзу у відношенні до експорту зброї. Звід цих правил не є юридично зобов'язуючим документом та може слугувати лише як рекомендація для країн-членів ЄС. Йдеться про вісім деталізованих критеріїв, на базі яких країни ЄС приймають рішення щодо надання ліцензій на поставки озброєнь. Можу сказати, що сьогодні Україна де-факто враховує ці критерії під час розгляду заяв на експорт озброєнь.

Взагалі-то скласти чіткий алгоритм прийняття рішення зі врахуванням будь-якого пункту Кодексу є завданням складним та довготривалим. Це дуже складний процес: необхідно вирішити який орган виконавчої влади за що відповідає, яку саме роботу здійснює, за допомогою яких ресурсів та за які кошти тощо. На цей час наші зусилля спрямовані і на вивчення цього питання серед інших.

У цьому зв'язку, чи могли б Ви назвати країни, з якими Україна обмежує спеціальний експорт, враховуючи ембарго ЄС?

– Україна взяла на себе зобов'язання дотримуватись принципів здійснення передач звичайних озброєнь у відповідності до положень Ради Безпеки ООН, набувши членства в цій організації.

Порядок забезпечення виконання рішень РБ ООН щодо встановлення (скасування) ембарго на експорт то-

варів та порядок вирішення питань, пов'язаних із встановленням (скасуванням) обмежень на експорт товарів, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю затверджений Указом Президента України від 15 липня 1999 року № 861. У разі прийняття РБ ООН резолюції щодо обмежень, вона імплементується постановою Кабінету Міністрів України та є відповідно обов'язковою для виконання. На цей час прийняті такі постанови відносно 11 країн світу. Ці постанови є відкритими і будь-хто може з ними ознайомитись на Інтернет-сайтах, що містять законодавство України.

Експортний контроль є складовою безпекової політики держави, що має вплив на вирішення політичних, економічних, військових питань.

Що стосується обмежень в рамках ЄС, то незважаючи на відсутність будь-яких зобов'язуючих умов, ми враховуємо відповідні положення європейської спільноти, але хочу підкреслити – на першому місці, і це визначено Законом України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання", стоїть пріоритетність національних інтересів. Ми повинні робити те, що відповідає нашим національним інтересам.

І на завершення. Чи не могли б ви навести перші результати роботи ДСЕК України у 2007 р.? Чи зберігається динаміка збільшення кількості заявок спецекекспортерів на здійснення міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання? І які країни є лідерами українського "оборонного" експорту?

– Протягом I кварталу 2007 р. Держекспортконтролем отримано від

суб'єктів підприємницької діяльності та іноземних суб'єктів господарської й іншої діяльності всього 1114 заяв щодо реєстрації як суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів; отримання документів про державні гарантії; отримання дозволів (висновків) на право здійснення міжнародних передач товарів тощо; з них стосовно здійснення експорту/імпорту – 560/142 заяв, проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) щодо постачання товарів – 105 заяв, транзиту товарів територією України – 81 заява.

За підсумками розгляду, згідно з прийнятими рішеннями, Держекспортконтролем було надано заявникам 888 дозвільних документів, з них 594 дозволи, в т.ч. на право здійснення:

- експорту – 501 дозвіл (в т.ч. 482 – разових, 62,7 % з яких припадало на товари військового призначення);
- імпорту – 93 дозволи (в т.ч. 91 – разовий, 40,7 % з яких – на товари подвійного використання).

Надано 69 висновків на право здійснення транзиту контрольованих товарів територією України.

Протягом I кварталу 2007 року Держекспортконтролем було надано разові дозволи на право здійснення експорту до 52 держав світу (у 2006 році – до 57 держав). Таким чином, географія очікуваного експорту за разовими дозволами (кількість потенційних держав-імпортерів вітчизняних контрольованих товарів) суттєво не змінилась.

За результатами роботи Держекспортконтролю України у I кварталі 2007 року загальна кількість заяв від суб'єктів підприємницької діяльності зросла на 5,49%, підтверджуючи тенденцію на позитивну динаміку цього показника. Лідерами серед споживачів вітчизняного оборонного експорту є, насамперед держави СНД, в першу чергу – Російська Федерація. ■

Україна-ЄС: поступове зближення

27 березня 2007 року відбувся міжнародний семінар "Зближення України та ЄС у сфері експортного контролю - підсумки співпраці Швеції та України". Семінар був організований Науково-технічним центром експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів за участю Шведського ядерного інспекторату (SKI), Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру (SIPRI) та Університету штату Джорджія (США).

Виходячи з цілей семінару, були запрошені представники промислових підприємств та науково-дослідних установ України, діяльність яких пов'язана з міжнародними передачами товарів, технологій і послуг військового призначення та подвійного використання, засобів масової інформації. В роботі семінару також взяли участь представники Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Апарату Ради національної безпеки та оборони України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства промислової політики України, Державної служби експортного контролю України та інших органів виконавчої влади.

Метою семінару був розгляд підсумків виконання проектів, що здійснюються у рамках співробітництва Шведського ядерного інспекторату (SKI) з Науково-технічним центром експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів (НТЦ).

У вступному слові директора НТЦ Сівера О.І. було підкреслено, що за три роки такого співробітництва був відпрацьований ряд проектів, спрямованих на зближення та адаптацію законодавства України у галузі експортного контролю до відповідного європейського законодавства. Серед спільних проектів, що здійснювалися раніше: підготовка та випуск коментарів до Закону України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного

використання", публікування журналу "Безпека та нерозповсюдження" тощо.

Нинішній проект був представлений його керівником - співробітником НТЦ Сухоносим С.Ю.

Основною метою проекту з удосконалення експортного контролю України є підвищення його ефективності та адаптація законодавства України в цій галузі до відповідних стандартів ЄС (на прикладі адаптації відповідного законодавства країнами, які нещодавно стали членами ЄС, зокрема - Естонії). Основними етапами проекту були:

- переклад загальних нормативних документів ЄС та країн, які нещодавно набули членства;
- порівняльний аналіз нормативно-правових актів та структур систем експортного контролю України та Естонії;
- розробка необхідних рекомендацій.

Кінцевим результатом виконання проекту став документ "Рекомендації для урядових органів України щодо удосконалення нормативно-правової бази експортного контролю".

Серед рекомендацій наявні положення, що стосуються контролю товарів, що використовуються в цілях порушення прав людини, контроль передач нематеріальних технологій, контроль використання технічної допомоги, деякі пропозиції, що стосуються підстав для відмови у видачі дозволів; законодавче регулювання міжнарод-

них санкцій, питання діяльності Держекспортконтролю України тощо. З повним текстом рекомендацій можна ознайомитись на сайті НТЦ за адресою <http://www.ntc.kiev.ua/issue194.html>.

У своєму виступі Перший заступник Голови Держекспортконтролю України Гришуткін О.М. сказав, що результати проведеної НТЦ роботи дійсно корисні, але висновки та рекомендації у деяких аспектах є спірними.

Крім того, він повідомив, що нормативно-правова база у галузі експортного контролю пройшла досить довготривалий випробувальний шлях. Перший етап її розвитку - 1993-1998 рр. - це формування перших контрольних списків, випуск відповідних указів президента України та постанов Кабінету Міністрів України; другий етап - 1998 - 2003 рр. - розроблення законодавчої бази у галузі експортного контролю. Третій етап - після 2003 року вихід Закону України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання", доповнень до Адміністративного та Кримінального кодексів України та відповідне оновлення усієї нормативно-правової бази в цій галузі. Таким чином, можна сказати, що на сьогодні Україна має стабільне законодавче повномасштабне забезпечення у галузі експортного контролю.

Але сьогодні ми маємо загальну тенденцію - євроінтеграційний курс, який вимагає адаптації законодавства. В цих умовах особливого значення набуває допомога держав-членів ЄС. Діючи на цей час проекти в цій галузі - це співробітництво з SKI (Швеція) та з BAFA (Німеччина).

Заступник Голови Комітету Верховної Ради з питань оборони та безпеки Гнатенко Л.М. зауважив, що тема належної організації системи експортного контролю стала однією з найважливіших з моменту отримання Україною незалежності, і формування відповідної нормативної бази йшло ме-

тодом проб та помилок, за успішність якого виступає гарантом відсутність порушень Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань в цій галузі.

Представник Центру міжнародної торгівлі та безпеки Університету штату Джорджія (США) Анне-Шарлотта Віттервік у своєму виступі окреслила деякі аспекти вступу до європейської спільноти та відповідної допомоги у цьому процесі з боку держав-членів ЄС.

В порядку інформування пані Віттервік представила базову структуру ЄС та основні принципи співпраці; одним з основних серед них є принцип рівності та спільної безпекової зовнішньої політики.

Першим етапом на шляху вступу до ЄС є огляд різних аспектів в країні-кандидаті, що здійснюється на підставі принципу "рівний рівного", на відповідність членству в ЄС. В галузі експортного контролю це два основних напрями:

- система контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення (Кодекс поведінки ЄС в галузі торгівлі зброєю, впровадження контрольного списку таких товарів, контроль брокерської діяльності тощо);
- дотримання режиму європейської спільноти для товарів подвійного використання (впровадження контрольного списку ЄС).

Але успіх процесу адаптації передбачає не тільки перегляд законодавства, але й введення цілого комплексу правових принципів, концепцій та понять, які складають основу *Acquis communautaire* - зведення вимог до країн-кандидатів.

Серед найважливіших завдань в рамках адаптації, крім оновлення законодавства, ще є і впровадження електронного документообігу, вдосконалення системи правозастосування та встановлення постійних та ефективних стосунків з промисловістю. В цьому напрямі у України на цей час вже є досвід для розповсюдження - впровадження систем внутрішньофірмового експортного контролю на підприємствах.

Говорячи про перспективи вдосконалення нормативно-правової бази, представник Держекспортконтролю України Відзигівська Т.В. підкреслила, що основне завдання в цій галузі на сьогодні - максимальне спрощення процедур державного контролю.

Серед нормотворчих проблем було визначено:

- неадекватність покарання правопорушенню в галузі експортного контролю, відсутність структуризації та градації правопорушень. Проблему планується вирішити шляхом внесення змін до 25 статті Закону України "Про міжнародні передачі товарів військового призначення та подвійного використання" та до статті 212-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення;
- мінімізація звітності по переговорах, на можливість проведення яких отримувалися дозвільні документи Держекспортконтролю України;
- спрощення переліку документів, які необхідно подавати Держекспортконтролю України для отримання відповідного дозвільного документу.

Взявши курс на євроінтеграцію, Україна взяла на себе і певні зобов'язання. Попередній етап у галузі експортного контролю вже пройдений. Наступний етап - адаптація списків товарів подвійного призначення ЄС, для чого необхідна відповідна підготовка (навчання та семінари) як для експертів державних органів контролю так і для представників промисловості.

У своїй доповіді представник Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру (SIPRI) Ян Ентоні надав інформацію про цю організацію. Інститут має три основних напрями діяльності:

- проекти, що аналізують збройні конфлікти з різних точок зору; засоби уникнення таких конфліктів, проведення відповідних операцій, пост конфліктні ситуації;
- проекти, пов'язані з аналізом та вивченням питань виробництва та постачання зброї, відповідними

дослідними та випробувальними програмами; в цьому напрямі основне завдання - моніторинг ринку зброї;

- проекти, пов'язані з нерозповсюдженням зброї масового знищення та експортним контролем.

Найвищий орган Інституту - керівна рада, яка є інтернаціональною за своїм складом, вирішує який проект є пріоритетним та в який спосіб буде виконуватись.

Питання експортного контролю та надання технічної допомоги в цій галузі - є одним з пріоритетних проектів. Важливість впровадження ефективного експортного контролю визначено у Стратегії ЄС з нерозповсюдження зброї масового знищення (2004 рік). Сьогодні в рамках Євросоюзу активно обговорюється ціла низка проектів допомоги в цій галузі, розрахованих на 2007 - 2013 роки. До цього залучатимуться Шведський ядерний інспекторат, BAFA, інші органи різних держав-членів ЄС.

Основними напрямками проектів будуть: адаптація законодавства, система попередження правопорушень, активізація діалогу з промисловістю.

Підводячи підсумки семінару, було відзначено, що за останній час здійснено значне вдосконалення як нормативно-правової бази у галузі експортного контролю, так і самої системи експортного контролю України, що сприяє підтриманню іміджу України як держави, що надає великого значення питанням нарощування зусиль в галузі нерозповсюдження зброї масового знищення, що набуває особливого значення на шляху євроінтеграції. Україна вже набула достатньо досвіду з багатьох питань цієї галузі і на сьогодні, як було відзначено представниками міжнародних організацій, вже має змогу активно його розповсюджувати на міжнародній арені. ■

Людмила Чечуюк,
завідуюча сектором
Держекспортконтролю України

«Прийде час, коли штрафні санкції та НВК «Зоря-Машпроект» будуть несумісні»

Інтерв'ю заступника генерального директора НВК "Зоря-Машпроект" - Голови Громадської ради при Держекспортконтролі України Воробйова В.Д.

Журналістська цікавість, що підігривається бажанням розповідати читачам про всі сторони життєдіяльності НВК "Зоря"-Машпроект", цього разу привела мене до кабінету В.Д. Воробйова, заступника генерального директора комплексу з питань внутрішньофірмового експортного контролю і ліцензування. Бесіда відбулася незабаром після того, як на нашому підприємстві відбувся робочий семінар-нарада щодо особливостей здійснення міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання виробництва НВК в умовах чинного законодавства і нормативно-правових актів, що регламентують митний і експортний контроль в Україні. Тема робочого семінару і коло питань, якими займається В.Д. Воробйов, і стали предметом нашої розмови.

Володимир Дмитрович, серед учасників семінару-наради були представники Держекспортконтролю України, миколаївської митниці. "Зорю"-Машпроект" представляли директори за напрямками, керівники підрозділів служби маркетингу, комерційного директора. Чому саме такий склад фахівців НВК був зібраний?

– Ці фахівці мають безпосереднє відношення до створеної на підприємстві системи внутрішньофірмового експортного контролю. А оскільки у функціонуванні системи задіяно багато підрозділів комплексу, то природно, що в їх взаємодії трапляються пробуксовки, збої, нестиковки. Робоча зустріч за участю представників Держекспортконтролю і митниці була спрямована на те, щоб в неофіційній обстановці відповісти на питання, які виникають в ході підготовки і оформленні документальних матеріалів для формування заявок на отримання дозвільних документів Держекспортконтролю України. Таким чином, нашими фахівцями вівся пошук конструктивних шляхів виправлення найбільш характерних помилок, неточностей і упущень, які, на жаль, ще допускаються при підготовці проектів договорів (контрактів) і їх узгодженні, обов'язковій звітності перед Держекспортконтролем, підготовці документальних матеріалів, необхідних для оформлення заявок на отримання дозвільних документів. В той же час, наші гості висловили практичні рекомендації щодо безумовного дотримання вимог нормативно-правових актів, що регламентують державний експортний контроль і процедуру митного

оформлення товарів військового призначення і подвійного використання.

З допоміжних матеріалів (збірка законодавчих і нормативно-правових документів, що складається з текстів законів, постанов Кабінету Міністрів, наказів Державної служби експортного контролю України), підготовлених для учасників семінару, і Вашої відповіді витікає, що до робочої наради на підприємстві підготувалися ґрунтовно. Чому такий важливий цей семінар і чому саме наш НВК був вибраний для такого навчання?

– Всім відомо, що "Зоря"-Машпроект" частину продукції реалізує на зовнішньому ринку, а міжнародна торгівля має свої правила, невиконання яких може спричинити застосування штрафних санкцій. Як дбайливим і законслухняним господарям нам важливо попереджати їх. А для цього необхідно дотримуватися всіх передбачених законодавством деталей і нюансів. От чому генеральний директор підприємства Ю.М.Бондін підтримав мою пропозицію про проведення на підприємстві такого семінару, щоб всі учасники експортного процесу знали і навіть в дрібницях дотримувалися вимог законодавства. До того ж наше підприємство вже має певні напрацювання на цьому напрямі, які відмічені Держекспортконтролем України, тому ми можемо ділитися і власним досвідом.

Про семінар ясно. Але для того, щоб читачі володіли повною інформацією і розуміли стан справ щодо внутрішньофірмового експортного контролю в НВК, почніть свої пояснення з новацій, які відбулися ще в пору утворення незалежної української держави.

– У зв'язку з тим, що ще до розпаду СРСР НВК мав вихід на зовнішні ринки з продукцією власного виробництва, зок-

рема з товарами військового призначення і подвійного використання, в 2002 році керівництво підприємства ініціювало отримання від Кабінету Міністрів України повноважень на право здійснення експорту товарів військового призначення власного виробництва. Це пов'язано з тим, що держава строго регламентує і контролює діяльність підприємств-спецекспортерів (підприємства, що мають повноваження на міжнародні передачі товарів військового призначення). З утворенням самостійної держави Україна прийняла на себе міжнародні зобов'язання по нерозповсюдженню зброї масового знищення і засобів його доставки. А діяльність підприємств-спецекспортерів на цьому напрямі регламентується

Робоча зустріч за участю представників Держекспортконтролю і митниці була спрямована на те, щоб в неофіційній обстановці відповісти на питання, які виникають в ході підготовки і оформленні документальних матеріалів для формування заявок на отримання дозвільних документів Держекспортконтролю України. Таким чином, нашими фахівцями вівся пошук конструктивних шляхів виправлення найбільш характерних помилок.

Законом України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення (ТВП) і подвійного використання (ТПВ)". Згідно з Законом наше підприємство, ухваливши рішення про отримання повноважень на здійснення міжнародних передач ТВП і ТПВ, зобов'язане було створити систему внутрішньофірмового експортного контролю.

А що це таке - заводська система внутрішньофірмового експортного контролю?

– Це цілий комплекс заходів організаційного, правового і інформаційного характеру, що спільно реалізуються підрозділами підприємства, які мають відношення до проектування і виготовлення продукції, маркетингу ринків її збуту, підготовки і проведення переговорів, підписання контрактів (договорів) з інозамовниками, захисту інтелектуальної власності і державних секретів. Однією з основних організуючих ланок в цій системі є група внутрішньофірмового експортного контролю і ліцензування, що замикає багатоступінчатий ланцю-

"Зоря"- "Машпроект" частину продукції реалізує на зовнішньому ринку, а міжнародна торгівля має свої правила, невиконання яких може спричинити застосування штрафних санкцій. Як дбайливим і законослухняним господарям нам важливо попереджати їх. А для цього необхідно дотримуватися всіх передбачених законодавством деталей і нюансів.

жок в основній діяльності підприємства - реалізації інозамовникам продукції спеціального призначення. Керує групою Дмитро Юрійович Говор. Окрім нього, до складу підрозділу входять 4 фахівці, які забезпечують дотримання підприємством вимог законодавства у сфері експортного контролю України, сприяють і своєчасному забезпеченню НВК дозвільними документами Державної служби експортного контролю України на міжнародну передачу товарів. Коло обов'язків у фахівців групи широкий, такий, що вимагає постійного оновлення знань в законодавчій сфері. Тому всі працівники групи внутрішньофірмового експортного контролю і ліцензуван-

ня періодично проходять навчання при Державній службі експортного контролю України, поповнюють свої знання в процесі планових занять усеїдині підрозділу і на таких семінарах, як той, що відбувся на нашому підприємстві 19 квітня ц.р.

Володимир Дмитрович, цікаво знати: у наш час, коли багато видів діяльності підлягають ліцензуванню, чи атестована заводська система внутрішньофірмового експортного контролю?

– Звичайно. Адже це одна з неодмінних умов для участі заводу в міжнародній торгівлі. Тому після того, як в 2003 році Кабінет Міністрів України надав підприємству повноваження на експорт товарів військового призначення власного виробництва і імпорт таких же товарів для власних потреб, Держекспортконтроль України вивчив нашу систему внутрішньофірмового експортного контролю, вона була визнана ефективною і рекомендована для розповсюдження на інших підприємствах. З жовтня минулого року Кабінет Міністрів України продовжив повноваження підприємства на цей вид діяльності ще на три роки.

На початку інтерв'ю Ви сказали, що наше підприємство вже має певні напрацювання на цьому напрямі, які відмічені Держекспортконтролем. Чи можна про це докладніше?

– Ми працюємо для того, щоб набувати і поширювати надійний досвід, який буде корисний не тільки нашому підприємству. З тих пір, як на підприємстві створена система внутрішньофірмового експортного контролю, ми скрупульозно добивалися того, що б всі наші дії відповідали національним правилам міжнародної торгівлі. Оцінивши наш внесок, Державна служба експортного контролю

рекомендувала іншим суб'єктам міжнародних передач товарів використовувати досвід нашого підприємства, а мене обрати головою Громадської ради при Держекспортконтролі України з питань координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю щодо формування і реалізації державної політики у сфері експортного контролю. Основним напрямом діяльності Ради є об'єднання зусиль всіх підприємств-спецекспортерів у напрямі вдосконалення законодавчої і нормативно-правової бази, що регламентує експортний контроль в Україні. Однією з останніх пропозицій нашого підприємства, реалізованих через Раду, є ініціатива внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України № 838 від 8 червня 1998 року в частині, що стосується терміну дії повноважень спецекспортера. Ми пропонуємо автоматично продовжувати термін дії спецповноважень підприємства, якщо немає претензій до його діяльності. Окрім цього, нами направлено керівництву Держекспортконтролю України пропозиції про перегляд рівня штрафних санкцій, збільшення терміну дії свідоцтва про реєстрацію підприємств як суб'єктів міжнародних передач товарів, спрощенні процедури реєстрації і т.п.

Так, кажучи словами відомої пісні, ваша служба "...на перший погляд неначе не помітна". Але, побувавши на семінарі і поговоривши з Вами, я зробила висновок, що вид діяльності, яким займаєтеся Ви і Ваші підлеглі, вкрай важливий для підприємства. Цікаво знати, як часто бувають випадки, коли наш НВК виплачує штрафні санкції за невілі дії в законодавчому полі, що регламентує міжнародну торгівлю? Якщо так, то з чієї провини?

– На щастя, таке трапляється рідко. Відзначу, що за весь період функціонування системи внутрішньофірмового експортного контролю до підприємства двічі застосовувалися штрафні санкції в загальній сумі на 34 тис. грн. А причина дуже проста: відповідальні виконавці служби маркетингу не виконали вимогу законодавства про проведення переговорів і підписанні контракту з інопартнерами після отримання на це дозволу Держекспортконтролю України. Не буду приховувати, що не зав-

Всі працівники групи внутрішньофірмового експортного контролю і ліцензування періодично проходять навчання при Державній службі експортного контролю України, поповнюють свої знання в процесі планових занять усередині підрозділу і на семінарах.

жди і не всіма відповідальними виконавцями комплексу однозначно сприймаються вимоги про необхідність дотримання встановлених державою правил міжнародної передачі товарів військового призначення. У таких випадках я пропоную незгодним вийти перед 15-тисячним колективом заводу і пояснити, чому зароблені ним гроші потрібно віддати на штрафні санкції. А що робитимемо у разі, коли за окремі порушення законодавством передбачені штрафи, які в півтора рази перевищують вартість контракту?

І діє?

– Безвідмовно. Думаю, прийде час, коли поняття штрафні санкції і комплекс будуть несумісні. ■

Матеріал підготувала Марія Полупанова, газета трудового колективу Науково-виробничого комплексу газотурбобудування "Зоря-Машпроект" "Турбинист" № 37 (4444)

«Вісник експортного контролю» розпочинає публікацію серії матеріалів щодо парламентського контролю над міжнародними переміщеннями зброї, підготовлених неурядовою організацією Saferworld (Великобританія)

Необхідність ефективного контролю над переміщенням зброї та зобов'язання держави згідно з міжнародним правом

Контроль над переміщеннями зброї - важливий елемент міжнародної торгівлі зброєю. Усі країни мають законне право на самооборону, відповідають перед своїми громадянами за забезпечення безпеки та мають бути спроможними придбавати зброю, чи то виготовляючи, чи імпортуючи її. Однак не всю зброю, яку купують чи продають на міжнародному рівні, використовують з цією законною метою та законними користувачами.

Частина зброї перетинає кордони нелегально з очевидним порушенням національних і міжнародних законів. Також її можуть вивозити з країни начебто законно, за наявності санкції держави, але з наступним незаконним використанням імпортером або передаванням з рук в руки, допоки зброя потрапить до несумлінного користувача.

Вже давно визнано, що потрапляючи в погані руки, зброя може спричинити або поглибити конфлікти, сприяти суттєві порушення прав людини, призводити до людських страждань, смертей і бідності. Згідно з деякими підрахунками, 300 тис. людей щороку гинуть тільки від стрілецької зброї. Щороку 45 млн. людей потерпають від спустошливих наслідків збройних конфліктів, які відчутні впродовж багатьох років навіть по їх закінченні.

Щоб запобігти цьому, вкрай важливо належно регулювати переміщення зброї - її експорт, імпорт, транзит, перевалку та ліцензоване виготовлення.

Національний контроль за переміщеннями зброї повинен ґрунтуватися на обов'язковому всеохопному законодавстві та повною мірою відобра-

жати всі зобов'язання держави згідно з міжнародним правом, зокрема:

- запобігання та боротьба з незаконними переміщеннями зброї;
- додержання ембарго ООН;
- запобігання потрапляння зброї до рук користувачів поза законом, наприклад терористів;
- запровадження чітких національних процедур регулювання міжнародних переміщень зброї;
- не видавати дозволи на переміщення, які ймовірно сприятимуть серйозним порушенням прав людини та міжнародного гуманітарного права;
- не видавати дозволи на переміщення, які ймовірно загрожуватимуть внутрішній чи регіональній безпеці.

Парламентський нагляд відіграє роль вкрай важливого механізму із забезпечення ефективного контролю над переміщеннями зброї та дотримання виконання національного законодавства країни та її міжнародних зобов'язань у цій сфері.

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА ПЕРЕМІЩЕННЯМИ ЗБРОЇ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Національним парламентам відведе-но важливу роль в демократичному процесі, адже вони покликані оцінювати та критикувати роботу своїх урядів. Парламент має ретельно перевіряти кожну сферу державного управління, щоб забезпечити підзвітність урядів. Як і в інших сферах політики, парламентський нагляд за переміщенням зброї¹ - це ключовий елемент демократичного управління, а

також вкрай потрібне знаряддя для забезпечення послідовності та підзвітності державної політики та діяльності влади.

Ефективна система контролю над переміщеннями зброї ґрунтується на обов'язковому всеохопному законодавстві, має чіткі та жорсткі процедури, є прозорою та перебуває під постійним пильним наглядом громадськості. Парламенти повинні відігравати ключову роль у кожній з цих сфер. До їхньої компетенції також належить гарантування того, що національні системи контролю над переміщенням відповідають міжнародним зобов'язанням країни, щоб зброя не потрапила до поганих рук.

Найважливіші функції парламентаріїв у сфері контролю за переміщенням зброї такі:

- законодавча - вони відповідають за ухвалення законодавства щодо контролю над переміщенням, а також, в разі потреби, за перегляд і ретельну перевірку цього законодавства;
- наглядова - вони постійно піддають ретельній перевірці загальний підхід і діяльність уряду;
- дорадча - вони можуть радити урядам, як втілити закони й постанови, та рекомендувати зміни до політичного курсу.

Попри існування різних моделей парламентського нагляду за системою контролю за переміщеннями зброї, всі вони мають спільні процедури та практики.

Спільні процедури та практики парламентського нагляду за системою контролю за переміщенням зброї:

- Ухвалення рішень: у всіх державах відповідальність за рішення про надання дозволу на експорт, імпорту чи транзит озброєнь і товарів подвійного використання в остаточному підсумку лежить на уряді.
- Прозорість і звітність: уряд звітує про свої дії та рішення перед парламентом.
- Ретельна перевірка: у більшості держав працює система звітування і перевірки після здійснення трансфертів, коли ті, хто приймав рішення про переміщення, є підзвітними перед парламентом і громадськістю. У деяких країнах парламент також має змогу в окремих випадках висловити своє бачення і надати пораду що-

до ліцензування трансфертів перед тим, як ухвалюють рішення.

ПРОЗОРИСТЬ

Прозорість вкрай важлива для будь-якої моделі парламентського нагляду за переміщеннями зброї. Прозорість державної політики передбачає надання офіційної інформації, яку уряди роблять доступною не лише для інших урядів, а й для власних парламентаріїв і громадян. Якщо парламент наглядає за дотриманням відповідного законодавства, пильно стежить за загальним підходом і діяльністю державних службовців, що стосується переміщення зброї, вкрай необхідним є легкий і регулярний доступ до достатньої, повної та надійної інформації.

Така прозорість великою мірою залежить від написання регулярних звітів, які містять, але необов'язково обмежуються нею, інформацію про:

- закони та процедури, які використовують для видавання дозволів на переміщення зброї;
- яка зброя перетинає кордон;
- зазначення кінцевої країни, до якої направляють зброю;
- відповідно до якої ліцензії переміщується зброя (наприклад: індивідуальна, відкрита чи загальна ліцензія);
- загальна вартість експорту;
- фактична вартість експортованих товарів;
- кількість і типи товарів;
- кінцеве застосування/кінцевий користувач цих товарів;
- загальна кількість ліцензій, виданих за звітний рік;
- інформація про ліцензії, видані на транзит товарів;
- в яких поставках було відмовлено та чому.

Тільки такий рівень прозорості дає парламентам і громадськості змогу здійснювати нагляд за експортом, імпортом чи транзитом зброї, так, щоб вона не потрапила до рук порушників прав людини, зокрема злочинців і терористів. Це також є важливою гарантією для міжнародного співтовариства, що країна є "добрим міжнародним громадянином", який серйозно ставиться до своїх міжнародних зобов'язань. ■

Вимоги до системи внутрішнього експортного контролю в Республіці Польща

Витяг з нормативно-правового акту Республіки Польща "Внутрішня система контролю. Вимоги" (затверджений 14.07.2006 р.)

Введення Загальні положення

Контроль за оборотом, а по суті експортом, перестає бути справою окремих країн, а перетворюється на основний чинник зовнішньої політики і політики безпеки, а також міжнародного співробітництва в цій галузі. Ця політика не може залишитися декларативною і вимагає застосування на практиці критеріїв і засад окреслених у державних та міжнародних правових актах, а також в Кодексі поведінки Європейського союзу.

Передусім, контроль за оборотом функціонує на промислових підприємствах, торговельних фірмах, організаціях дослідно-розроблювального характеру, у посередників, таких як експедитори, перевізники, перевалочні фірми, торговельні радники, у яких створена їх власна, внутрішня система контролю.

Основний контроль організують у себе виробники, експортери, споживачі, дослідно-конструкторські організації, що виробляють, споживають, експортують товари і технології подвійного застосування, військову техніку та озброєння що підпадають під міжнародний контроль, а також посередники. Найважливішим інструментом запобігання трансферів до невластивих споживачів озброєння, предметів військового характеру, товарів і технологій подвійного застосування є внутрішня система контролю, яка функціонує в кожній організації.

Ця система є фрагментом ширшої системи, яка поєднує фізичні і юридичні

особи, урядові інституції і міжнародні організації, встановлюючи правила та засади торгівлі озброєнням, предметами військового характеру, товарами і технологіями подвійного застосування, а також послугами пов'язаними з цією торгівлею. Усі ці ланки співпрацюють між собою з метою посилення міжнародної безпеки і утримання миру.

Внутрішня система контролю в організації:

- є елементом державної системи контролю за експортом;
- регулює засади обороту товарами стратегічного значення;
- окреслює спосіб обліку обороту;
- дозволяє контролювати кожну ячейку в організації;
- впорядковує процес прийняття рішення в організації;
- дозволяє виключати помилки працівників;
- будує надійність організації.

Внутрішня система контролю спирається на три основні аспекти:

- знання торговельного партнера;
- знання технічних параметрів товару;
- знання щодо можливого використання виробу.

Внутрішня система контролю дозволяє розбудовувати кооперацію між організацією і відповідною урядовою ячейкою (органом контролю експорту), перевіряти і накопичувати інформацію про партнерів і товари, а також накопичувати документацію і робити її доступною для контролю.

Суттєвих переваг від включення ор-

ганізації до контролю за експортом досягає також урядова адміністрація. Так як організації володіють актуальною, специфічною інформацією що стосується експорту, знають товари, партнерів і способи трансферів.

Внутрішня система контролю (ВСК) - Вимоги

1. Сфера норми

1.1 Загальні положення

В даній нормі окреслені вимоги які торкаються віддокументування, впровадження і утримання внутрішньої системи контролю за оборотом товарів, технологій і послуг стратегічного значення для безпеки суспільства, а також для утримання міжнародного миру і безпеки. Представлені в даній нормі вимоги застосовуються, коли організація намагається запровадити внутрішню систему контролю за оборотом вищепоіменованими виробами.

Вимоги, викладені в даній нормі, призначені для застосування у всіх організаціях, незалежно від їх виду, розміру і характеру діяльності, а їх виконання повинно гарантувати безпеку усіх трансакцій пов'язаних з впровадженням до обороту товарів, технологій і послуг стратегічного значення.

1.2 Застосування

Вимоги подані в даній нормі мають загальний характер і призначені для застосування усіма організаціями, без огляду на їх вид, розмір і характер діяльності. Якщо організація упустить будь-яку вимогу, то не допускається констатація відповідності даній нормі, якщо це не відповідає таким виключенням:

- А) не впливає на безпеку реалізованих трансакцій;
- Б) не впливає на здатність організації виконувати діючі законодавчі акти.

Виконання вимог даної норми може трактуватися як виконання вимог PN-EN ISO 9001:2001 при виконанні усіх випадків окреслених у PN-EN ISO 9001:2001.

2. Нормативні посилання

Для виконання даного документу необхідні подані нижче документи. У випадку датованих посилань діє виключно цитоване видання. У випадку недатованих посилань застосовується останнє видання документу на який посилаються (включно із змінами).

PN-EN ISO 9001:2001, Система управління якістю - Підстави і Термінологія
PN-EN ISO 9001:2001, Система управління якістю - Вимоги

3. Терміни і визначення

В даній нормі використовуються терміни і визначення подані в PN-EN ISO 9001:2001, а також подані нижче.

У тексті даної норми виступає термін "виріб", він також може означати товар, технологію, або послугу.

3.1 трансакція

виробничо-торговельна діяльність пов'язана з товарами, технологіями і послугами стратегічного значення

3.2 аналіз ризику трансакції

аналіз ризику зміни задекларованого місця призначення або іншого застосування виробу.

3.3 класифікація

дії, що полягають у наданні товару, або технології властивого контрольного номеру з обов'язкових списків або перелік товарів оборот яких підлягає контролю, або у виключенні стратегічного характеру товарів або технологій

3.4 список відмов

збір інформації про фізичних і юридичних осіб пов'язаних з тероризмом а також розповсюдженням конвенційної зброї і зброї масового ураження

3.5 оборот

виробнича, будівельна, торгова, послугова діяльність, а також професійна діяльність, яка виконується організовано і постійно, і торкається виробництва і торгівлі товарами, технологіями і послугами стратегічного значення для безпеки суспільства, а також для утримання міжнародного миру і безпеки

3.6 торговий партнер

Кожен учасник трансакції

3.7 застережні сигнали

Інформація, що сигналізує про зростання ризику трансакції

4. Внутрішня система контролю

4.1 Загальні вимоги

Організація повинна встановити, задокументувати, впровадити та утримувати систему управління якістю а також постійно вдосконалювати її ефективність відповідно до вимог даної норми.

Організація повинна:

- а) ідентифікувати процеси які не-

- обхідні в системі управління якістю і їх застосування в організації
- b) окреслити секвенції цих процесів і їх спільний вплив
- c) окреслити критерії і методи необхідні для забезпечення ефективності як перебігу, так і нагляду за тими процесами
- d) забезпечити доступність засобів і інформації необхідних для допомоги перебігу і моніторингу цих процесів;
- e) моніторити, заміряти і аналізувати ці процеси, і
- f) запроваджувати дії необхідні для досягнення запланованих цілей і постійного вдосконалення цих процесів

Організація повинна керувати цими процесами відповідно до вимог даної норми.

Збір ідентифікованих процесів, відповідно до вимог внутрішньої системи контролю повинен охоплювати процеси:

- 1) реалізації трансакцій пов'язаних з товарами, технологіями і послугами стратегічного значення, з урахуванням утримання від трансакції або її анулювання.
- 2) Отримання дозволів на оборот виробами стратегічного значення там, де є це властивим, які повинні бути представленими під час процедури віддокументування.

4.2 Вимоги, що стосуються документації

4.2.1 Загальні постанови

Документація системи управління якістю повинна вміщувати:

- a) задокументовану декларацію політики якості і цілей, що стосуються якості;
- b) книгу якості;
- c) задокументовані процедури, що вимагаються постановами даної норми;
- d) документи, які потрібні організації для забезпечення ефективного планування, перебігу і нагляду над процесами;
- e) записи, що вимагаються постановою даної норми (див. 4.2.4).
Також додатково:
- f) задокументовану декларацію політики контролю обороту;
- g) Книгу ВСК
- h) відомість обороту товарами стратегічного значення;
- i) список класифікації виробів організації або базу даних що містить

- таку класифікацію;
- j) список застерігаючих сигналів;
- k) список відмов;
- l) список клієнтів, яким відмовлено щодо обороту зі всіма доповненнями;
- m) положення об'язуючого міжнародного права і внутрішнього права, що стосуються контролю обороту;
- n) документи, що впливають з об'язуючих актів міжнародного права і внутрішнього права;
- o) документи, що торкаються контролю обороту, надані урядовими агенціями або організацією по контролю за експортом і торговою організацією; а також якщо це необхідно:
- p) виписки з класифікації виробів організації;
- q) виписки з ідентифікації виробів, що обслуговуються;
- r) виписки з оцінки надійності клієнтів і торгових партнерів;
- s) виписки з аналізу ризиків трансакції;
- t) засвідчення про нестратегічний характер виробів, що обслуговуються;
- u) переписка з органом по контролю за оборотом.

4.2.2 Книга якості

4.2.2.1 Загальні вимоги

Організація повинна завести і мати книгу якості, яка містить:

- a) сферу системи управління якістю, разом з деталями, що торкаються усіх виключень і їх обґрунтуванням (див. 1.2);
- b) задокументовані процедури установлені для системи управління якістю або посилання на неї;
- c) опис взаємного впливу між процесами системи управління якістю.

4.2.2.2 Книга ВСК

Організація повинна завести і мати книгу ВСК яка що найменше містить:

- a) сферу і цілі внутрішньої системи контролю разом з деталями що стосуються усіх винятків і їх обґрунтування;
- b) політику контролю обороту;
- c) задокументовані процедури встановлені для внутрішньої системи контролю або посилання на неї; а також, окремі або з посиланнями, усталення щодо:
- d) відповідальності і повноважень встановлених для відповідних функцій і ступенів внутрішньої систе-

- ми контролю разом з інформацією необхідною для забезпечення ефективною комунікації (повідомлення, висвітлення) в процесі дії системи;
- e) зобов'язуючих положень міжнародного права і внутрішнього права що стосуються контролю обороту;
 - f) описи взаємного впливу процесів що підпадають під систему внутрішнього контролю, а також вплив тих процесів на інші системи управління що функціонують в організації...

5 Відповідальність керівництва

5.1 Мотивація керівництва

Найвище керівництво повинно надати доказ своєї зацікавленості в створенні і введенні в дію системи управління якістю а також у вдосконаленні її ефективності шляхом:

- a) роз'яснення в організації значення виконання вимог клієнта а також вимог статутів і положень;
- b) встановлення політики якості;
- c) запевнення, що є встановленими цілі, які торкаються якості;
- d) проведення перевірки управління;
- e) забезпечення доступності засобів.
- f) встановлення політики контролю обороту.

5.2 Орієнтація на клієнта

Найвище керівництво повинно забезпечити окреслення і виконання вимог клієнта з метою підвищення рівня задоволення клієнта (див. 7.2.1 і 8.2.1)...

5.4 Планування

5.4.1 Цілі, що торкаються якості

Найвище керівництво повинно забезпечити встановлення цілей, що торкаються якості для відповідних функцій і рівнів (ступенів) в організації, разом з цілями потрібними для виконання вимог, що торкаються виробу (див. 7.1A). Цілі, що торкаються якості повинні бути єдиними з політикою якості.

5.4.2 Планування системи управління якістю

Найвище керівництво повинне гарантувати, що

- a) проводиться планування системи управління якістю з метою виконання вимог пункту 4.1, а також досягнення цілей що торкаються якості, і
- b) цілісність системи управління якістю є затвердженою під час пла-

нування і введення змін в систему управління якістю.

5.5 Відповідальність, повноваження і комунікація

5.5.1 Відповідальність і повноваження

Найвище керівництво повинно гарантувати, що відповідальність і повноваження окреслені і доведені до організації.

5.5.2 Представник керівництва

5.5.2.1 Загальні вимоги

Найвище керівництво повинно призначити члена керівництва, який незалежно від іншої відповідальності, повинен мати відповідальність і повноваження, які охоплюють:

- a) гарантії, що процеси, які потрібні в системі управління якістю є визначеними, введеними в дію і затвердженими;
- b) представлення найвищому керівництву звіту, щодо функціонування системи контролю якості та всіляких потреб, пов'язаних з вдосконаленням.
- c) запевнення розповсюдження в цілій організації свідомості вимог клієнта...

5.5.2.2. Представник керівництва щодо контролю обігу

Найвище керівництво повинне визначити члена керівництва - представника контролю за обігом, який незалежно від іншої відповідальності повинен мати відповідальність і уповноваження щодо:

- a) Постійного і успішного надзору над правильним функціонуванням ВСК в організації
- b) Нагляд щоб всі операції узгоджувались з вимогами ВСК.
- c) Визначення, коли операція є незгодна і який вид дозволу на обіг є потрібним.
- d) Зв'язок з відповідними інституціями
- e) Утримання і вдосконалення ВСК...

5.6.2. Вхідні дані по огляду

Вхідні дані по огляду управління повинні обіймати інформацію щодо:

- a) Висновків аудитів
- b) Зворотної інформації від клієнтів.
- c) Функціонування процесів і відповідності виробу
- d) Статусу запобіжних і коригуючи дій
- e) Дій, розпочатих в зв'язку з попередніми оглядами управління.
- f) Змін, які можуть вплинути на систему контролю за якістю, і

g) Рекомендацій щодо вдосконалення. Вхідні дані кожного огляду повинні обіймати також інформацію, що дозволяє виконувати аналіз змін до приписів щодо ВСК а також потреб щодо змін політики по контролю за обігом.

5.6.3 Вихідні дані огляду

Вихідні дані огляду повинні охоплювати всі рішення і дії пов'язані з:

- a) Вдосконаленням системи управління якістю і її процесів
- b) Вдосконаленням виробу в зв'язку з вимогами клієнта.
- c) Потрібними засобами
- d) Необхідними змінами, що торкаються ВСК

6. Управління засобами

6.3. Інфраструктура

Організація повинна окреслити, забезпечити і утримувати інфраструктуру потрібну для задоволення відповідності із стандартами виробу. Інфраструктура включає:

- a) Забудову, робочий простір, пов'язані з нею обладнання.
- b) Технічне забезпечення процесу (обладнання та програмне забезпечення)
- c) Допоміжні послуги (такі як транспорт та зв'язок)

7.2.4. Зв'язок з інституціями відповідальними за контроль за обігом

Організація повинна встановити задокументовану процедуру що забезпечить:

- a) Передачу і адекватність інформації для потреб інституції відповідальних за контроль обігу.
- b) Спосіб інформування тих інституцій про підтвердженні порушення законності проваджу вальних трансакцій.

7.3. Закупівля

7.4.1 Процес закупівлі

Організація повинна запевнити, що закуповуваний виріб відповідає цільовим вимогам щодо закупу. Вид і обсяг надзору над постачальником і закуповуваним виробом повинен залежати від впливу закуповуваного виробу на пізнішу реалізацію виробу чи кінцевий виріб.

Організація повинна проводити оцінку вибір постачальників на основі їх спроможності постачати вироби згідно з вимогами організації. Належить встановити критерії вибору, оцінки і повторної оцінки. Потрібно зберігати записи результатів перевірки і всіх необхідних дій. (див 4.2.4)

Якщо виріб є предметом обігу, організація повинна встановити і утримувати задокументовану процедуру закупу виробів, зокрема сировини, матеріалів, півфабрикатів і технологій потрібних для продукції кінцевого виробу. Процедура повинна включати:

- a) Визначення обмеження використання закуповуваного виробу.
- b) Відповідну перевірку джерела закупу, якщо закуповуваний виріб чи кінцевий виріб є предметом обігу.
- c) Спорядження і збереження записів, про які говориться в підрозділі 4.2.4. цього документу.

Якщо організація вирішує користуватись постачальниками, яких була не в стані повністю перевірити, належить провести аналіз ризику такої трансакції під кутом зору встановлення надійності цих постачальників.

7.4.2 Інформація щодо закупівель

Інформація щодо закупівель повинна окреслювати сам виріб, який має бути закуплений, і якщо це актуально повинна включати:

- a) Вимоги щодо затвердження виробу, процедур, процесів і обладнання
- b) Вимоги щодо кваліфікації персоналу
- c) Вимоги щодо системи керування якістю.

Організація повинна запевнити відповідність цільових вимог перед інформуванням про них постачальника

Потрібно встановити задокументовану процедуру, що окреслює спосіб контактів з постачальником в цілях запевнення справного функціонування ВСК. Організація повинна запевнити постачальнику інформацію необхідну для виконання останнім вимог вітчизняного і міжнародного права, шляхом вміщення анотацій на замовленнях та всіх торговельних, фінансових та митних документах

7.4.3 Перевірка закуповуваного виробу

Організація повинна встановити і запустити контрольні чи інші необхідні дії, щоб впевнитись, що закуплений виріб задовольняє цільовим вимогам щодо закупівлі.

Коли організація чи клієнт планують провести перевірку в постачальника, водночас в інформації, щодо закупівель, організація повинна подати відповідні засади в стосунку до перевірки і методи передачі товару... ■

Інформація щодо експорту військової техніки та озброєння у 2006 р., надана Україною до Реєстру звичайних озброєнь ООН

А	В	С
Категорія (I-VII)	Країна-кінцевий імпортер	Кількість одиниць
I. Бойові танки	Азербайджан	17
	Демократична Республіка Конго	20
	США	1
II. Бойові броньовані машини	Азербайджан	3
	Демократична Республіка Конго	20
	Ирак	3
		13
		31
	3	
	Нигерія	10
III. Артилерійські системи великих калібрів	Азербайджан	13
IV. Бойові літаки	Азербайджан	12
		5
	Білорусь	6
	В'єтнам	5
	Естонія	1
	Ємен	2
		4
		6
	Литва	1
	Новая Зеландія	1
	Південна Африка	1
	Велика Британія	2
	США	1
		1
		1
	Чеська Республіка	1
	Шрі Ланка	4
Уганда	1	
VII. а) Ракети та пускові комплекси	Алжир	12
		20
	Казахстан	12
	Китай	590
	США	33
b) Переносні зенітно-ракетні комплекси		14
		71
		29
		99
		49

Запитуйте - відповідаємо

Поясніть, будь-ласка, в чому полягають зміни до Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення, які впроваджуються Постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2007 № 531.

Постанова Кабінету Міністрів України від 21.03.2007 № 531 "Про внесення змін у додаток до Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення" прийнята на виконання міжнародних зобов'язань України, обумовлених членством в міжнародному режимі експортного контролю "Вассенаарська домовленість" (ВД).

Зазначеною постановою внесені зміни у додаток до Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 № 1807, з метою приведення національного Списку товарів військового призначення, міжнародні передачі яких підлягають державному контролю (Список), у відповідність до Контрольного переліку товарів військового призначення (Контрольний перелік), прийнятого у 2005 році на Пленарному засіданні держав-учасниць ВД.

Структура та зміст Списку відповідають структурі та змісту зазначеного Контрольного переліку товарів військового призначення.

Окрім того, просимо звернути увагу, що на початку Списку, у примітках 1- 4 та особливій примітці 1 наведена додаткова інформація щодо порядку здійснення контролю за міжнародними передачами "компонентів", "спеціальних комплектуючих виробів", матеріалів, обладнання та "аксесуарів", які "спеціально призначені" для "розроблення", "виробництва" або "використання" виробів, зазначених у позиціях ML1-ML20 Списку, а також наданням послуг військового призначення відносно цих виробів. Уточнена також інформація щодо порядку здійснення контролю за міжнародними передачами "супутнього обладнання" та допоміжного обладнання, яке "спеціально призначене" для вищезазначених виробів.

У загальних примітках наприкінці Списку, з метою однозначного трактування термінів "компонент", "спеціальний комплектуючий виріб" "аксесуари", "супутнє обладнання", "спеціально призначені" та "спеціально призначені для військового використання" наведене їх значення, прийняте для цього Списку, про що зазначене у особливій примітці 2 на початку Списку. ■